

Верховний
Суд

Правові позиції Верховного Суду у справах щодо кредитних правовідносин

**Постанова Великої Палати Верховного
Суду
від 28 березня 2018 року у справі
№ 444/9519/12 (№ 14-10цс18)**

Відповідно до частини першої статті 1048 та частини першої статті 1054 ЦК України кредитор має право на одержання від позичальника процентів від суми кредиту, розмір і порядок одержання яких встановлюються договором. Отже, припис абзацу 2 частини першої статті 1048 ЦК України про щомісячну виплату процентів до дня повернення позики у разі відсутності іншої домовленості сторін може бути застосований лише у межах погодженого сторонами строку кредитування.

Після спливу визначеного договором строку кредитування чи у разі пред'явлення до позичальника вимоги згідно з частиною другою статті 1050 ЦК України право кредитодавця нараховувати передбачені договором проценти за кредитом припиняється.

Права та інтереси кредитодавця в охоронних правовідносинах забезпечуються частиною другою статті 625 ЦК України, яка регламентує наслідки прострочення виконання грошового зобов'язання.

Якщо кредитний договір встановлює окремі зобов'язання, які деталізують обов'язок позичальника повернути борг частинами та передбачають самотійну відповідальність за невиконання цього обов'язку, то незалежно від визначення у договорі строку кредитування право кредитодавця вважається порушеним з моменту порушення позичальником терміну внесення чергового платежу. А відтак, перебіг позовної давності стосовно кожного щомісячного платежу у межах строку кредитування згідно з частиною п'ятою статті 261 ЦК України починається після невиконання чи неналежного виконання (зокрема, прострочення виконання) позичальником обов'язку з внесення чергового платежу й обчислюється окремо щодо кожного простроченого платежу.

Приклад застосування правової позиції

Постанова КЦС від 11 липня 2018 року
справа № 366/1088/16-ц (№ 61-17516св18)

**Постанова Великої Палати Верховного
Суду
від 04 липня 2018 року у справі
№ 310/11534/13-ц (№ 14-154цс18)**

Наявність судового рішення про дострокове задоволення вимог кредитора щодо всієї суми заборгованості, яке боржник виконав не в повному обсязі, не є підставою для нарахування процентів та пені за кредитним договором, який у цій частині змінений кредитором, що засвідчено в судовому рішенні, а отже, строк дії договору змінився ..... У такому разі положення абзацу 2 частини першої статті 1048 ЦК України за яким проценти виплачуються щомісяця до дня повернення позики, не підлягають застосуванню, оскільки між сторонами немає домовленості про порядок повернення позики поза межами строку дії договору.

У разі задоволення не в повному обсязі вимог кредитора за рахунок безпечувального обтяження основне зобов'язання сторін не припиняється, однак змінюється щодо предмета та строків виконання, встановлених кредитором, при зверненні до суду, що надає кредитору право вимоги до боржника, у тому числі й шляхом стягнення решти заборгованості за основним зобов'язанням (тілом кредиту) в повному обсязі та процентів і неустойки згідно з договором, нарахованих на час звернення до суду з вимогою про дострокове виконання кредитного договору, на погашення яких виявилася недостатньою сума коштів, отримана від реалізації заставленого майна під час виконання судового рішення.

2007 _____ 2011 _____ 2019 _____ 2027

(досудова вимога)

(звернення до суду)

Що змінює строк кредитування

1. Умова договору
2. Розірвання договору
3. Досудова вимога про повне дострокове повернення кредиту
4. Пред'явлення позову про повне дострокове стягнення заборгованості (звернення стягнення)

**Постанова Великої Палати Верховного
Суду**

**від 31 жовтня 2018 року у справі
№ 202/4494/16-ц (№ 14-318цс18)**

**(на відносини після ухвалення рішення порука
не поширюється)**

Враховуючи встановлену законодавцем правову природу поручительства, як додаткового (акцесорного) зобов'язання до основного договору та пряму залежність від його умов, Велика Палата Верховного Суду відступила від правових висновків, викладених у постановках Верховного Суду України від 26 листопада 2014 року (справа № 6-75цс14), від 03 лютого 2016 року (справа № 6-2017цс15) та від 06 липня 2016 року (справа № 6-1199цс16), про презумпцію чинності поруки та неможливість її припинення на підставі частини четвертої статті 559 ЦК України з огляду на наявність рішення суду про стягнення кредитної заборгованості, оскільки таке рішення саме по собі свідчить про закінчення строку дії договору. А тому на правовідносини, які виникають після ухвалення рішення про стягнення заборгованості, порука не поширюється, якщо **інше не встановлене договором поруки.**

**Постанова Великої Палати Верховного
Суду**

**від 03 липня 2019 року у справі
№ 342/180/17 (№ 14-131цс19)**

(Умови і правила Приватбанк)

Витяг з Тарифів обслуговування кредитних карт «Універсальна» «Універсальна, 30 днів пільгового періоду» та Витяг з Умов та правил надання банківських послуг в ПриватБанку ресурс: Архів Умов та правил надання банківських послуг розміщені на сайті: <https://privatbank.ua/terms/>, не визнаються відповідачкою та не містять її підпису, тому їх не можна розцінювати як частину кредитного договору, укладеного між сторонами 8 лютого 2011 року шляхом підписання заяви-анкети. Отже відсутні підстави вважати, що сторони обумовили у письмовому вигляді ціну договору, яка встановлена у формі сплати процентів за користування кредитними коштами, а також відповідальність у вигляді ^{Верховний Суд} неустойки (пені, штрафів) за порушення термінів виконання договірних зобов'язань.

Постанова Верховного Суду України від 14 грудня 2016 року у справі № 6-2315цс16

визначено, за яких умов зміна відсоткової ставки вважається чинною, зокрема, у разі підвищення банком відсоткової ставки з'ясуванню підлягають дотримання визначеної договором процедури підвищення відсоткової ставки (лише повідомлення позичальника чи підписання додаткової угоди); дії позичальника щодо прийняття пропозиції кредитора тощо.

Приклад Постанова КЦС від 23 травня 2018 року
справа № 310/80/16-ц (№ 61-2376св18)

ЦК доповнено статтею 1056-1 згідно із Законом № 661-VI від 12.12.2008 (набрав чинності 09.01.2009 року).

- Стаття 1056-1. Проценти за кредитним договором
- 1. Процентна ставка за кредитом може бути фіксованою або змінюваною. Тип процентної ставки визначається кредитним договором.
- 2. Розмір процентів, тип процентної ставки (фіксована або змінювана) та порядок їх сплати за кредитним договором визначаються в договорі залежно від кредитного ризику, наданого забезпечення, попиту і пропозицій, які склалися на кредитному ринку, строку користування кредитом, розміру облікової ставки та інших факторів на дату укладення договору.
- 3. Фіксована процентна ставка є незмінною протягом усього строку кредитного договору. Встановлений договором розмір фіксованої процентної ставки не може бути збільшено кредитодавцем в односторонньому порядку. Умова договору щодо права кредитодавця змінювати розмір фіксованої процентної ставки в односторонньому порядку є нікчемною.

**Постанова Об'єднаної палати Касаційного цивільного
суду**

від 10 жовтня 2019 року

**у справі № 718/194/17
провадження № 61-29385сво18**

(несправедливі умови кредитного договору щодо комісії)

- Закон України від 01 грудня 2005 року № 3161-IV «Про внесення змін до Закону України «Про захист прав споживачів» не містить вказівки про надання йому (або окремим статтям) зворотної сили, а також не скасовує й не пом'якшує цивільної відповідальності особи, а отже, не має зворотної дії в часі.
- За змістом частини першої та третьої статті 215 ЦК України підставою недійсності правочину є недотримання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою - третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу, відповідно до яких, зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам; особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності; волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі; правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.
- Кредитний договір було укладено сторонами у травні 2005 року, тобто до набрання чинності статей 11, 18 Закону України від 01 грудня 2005 року № 3161-IV «Про внесення змін до Закону України «Про захист прав споживачів», а відтак правильними є висновки апеляційного суду про те, що цей договір не може бути визнаний недійсним з підстав його невідповідності вказаним нормам закону. Укладений між сторонами кредитний договір відповідає вимогам чинного на той час законодавства та вільному волевиявленню сторін; під час укладення кредитного договору позивач була ознайоmlена з його умовами, висловила своє волевиявлення шляхом підписання договору і тривалий час (10 років) виконувала його умови, що свідчить про прийняття нею таких умов, а також спрямованість на реальне настання правових наслідків

Постанова Великої Палати Верховного Суду

від 8 листопада 2019 року

у справі № 127/15672/16-ц
провадження № 14-254цс19

(застосування статті 625 ЦК України)

Оскільки внаслідок невиконання боржником грошового зобов'язання у кредитора виникає право на отримання сум, передбачених статтею 625 цього Кодексу, за увесь час прострочення, тобто таке прострочення є триваючим правопорушенням, то право на позов про стягнення інфляційних втрат і 3 % річних виникає за кожен місяць з моменту порушення грошового зобов'язання до моменту його усунення.

Законодавець визначає обов'язок боржника сплатити суму боргу з урахуванням рівня інфляції та 3 % річних за увесь час прострочення, у зв'язку із чим таке зобов'язання є триваючим.

Ураховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками Касаційного господарського суду про те, що невиконання боржником грошового зобов'язання є триваючим правопорушенням, тому право на позов про стягнення коштів на підставі статті 625 ЦК України виникає у кредитора з моменту порушення грошового зобов'язання до моменту його усунення і обмежується останніми трьома роками, які передували подачі такого позову.

Втратила актуальність позиція Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 06 березня 2019 року

У справі № 757/44680/15-ц (провадження № 61-32171сво18)

натуральним є зобов'язання вимога в якому не може бути захищена в судовому (примусовому) порядку, але добровільне виконання якої не є безпідставно набути майном;

конструкція статті 625 ЦК України щодо нарахування 3 % річних та інфляційних втрат розрахована на її застосування до такого грошового зобов'язання, вимога в якому може бути захищена в судовому (примусовому) порядку; кредитор в натуральному зобов'язанні не має права на нарахування 3 % річних та інфляційних втрат, оскільки вимога в такому зобов'язанні не може бути захищена в судовому (примусовому) порядку.

Постанова Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду

від 10 жовтня 2019 року

справа № 320/8618/15-ц
провадження № 61-4393сво18

(ефективні способи захисту)

• :

У пункті 49 постанови Великої Палати Верховного Суду від 27 листопада 2018 року у справі № 905/2260/17 вказано, що «як захист права розуміють державно-примусову діяльність, спрямовану на відновлення порушеного права суб`єкта правовідносин та забезпечення виконання юридичного обов`язку зобов`язаною стороною. Спосіб захисту може бути визначений як концентрований вираз змісту (суті) міри державного примусу, за допомогою якого відбувається досягнення бажаного для особи, право чи інтерес якої порушені, правового результату. Спосіб захисту втілює безпосередню мету, якої прагне досягнути суб`єкт захисту (позивач), вважаючи, що таким чином буде припинене порушення (чи оспорювання) його прав, він компенсує витрати, що виникли у зв`язку з порушенням його прав, або в інший спосіб нівелює негативні наслідки порушення його прав».

Кожна особа має право на ефективний засіб правового захисту, не заборонений законом. Тому, виходячи із загальних засад цивільного законодавства, у разі невизнання кредитором права боржника на припинення зобов'язання повністю або частково таке право підлягає захисту судом за позовом боржника шляхом припинення правовідношення повністю або частково на підставі пункту 7 частини 2 статті 16 ЦК України.

Тлумачення статей 14, 16 ЦК України дозволяє зробити висновок, що не є ефективним способом захисту визнання неправомірними дії в частині не зарахування сплати, зобов'язання зарахувати перераховані щомісячні платежі, скасування та списання безнадійної заборгованості, зобов'язання скасувати суму пені, заборона здійснювати подальше нарахування пені та/або штрафів на основну суму заборгованості із зобов'язань за кредитним договором, зобов'язання вчинити дії із скасування нарахування відсотків за користування кредитом та штрафних санкцій, зобов'язання скасувати незаконно нараховані штрафні санкції за несвоєчасну здійснену оплату, оскільки не передбачають відповідного обов'язку іншого суб'єкта цивільного правовідношення та не забезпечують відновлення прав особи, що заявляє такі вимоги.

Об'єднана палата вважає, що позовна вимога про зобов'язання скасувати незаконно нараховані штрафні санкції за період з березня 2015 року по теперішній час у сумі 2500 грн на тіло кредиту по кредитному договору, є неефективним способом захисту, оскільки не відновлює порушене право і жодним чином не нівелює негативні наслідки порушення її права.

Нарахування позивачу пені (штрафу тощо) є лише попередньою фіксацією факту порушення цивільно-правових зобов'язань, яка безпосередньо не впливає на права позивача. Відповідний розрахунок може бути письмовим доказом, який у разі виникнення спору між сторонами повинен оцінюватися судом відповідно до вимог процесуального законодавства.

Постанова Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду

від 11 листопада 2019 року

у справі № 725/3981/14
провадження № 61-10358сво19
(ч. 4 ст. 559 ЦК)

• :

- Визначений частиною четвертою статті 559 ЦК України строк припинення поруки (який на момент виникнення спірних правовідносин складав шість місяців) застосовується виключно у тому разі, якщо такий строк не встановлено у самому договорі поруки.
- Зміна строку виконання основного зобов'язання шляхом реалізації кредитором права на дострокове стягнення суми заборгованості не змінює строк чинності поруки, визначений сторонами у договорі поруки.

01.01.2010

01.02.2010

01.03.2010

01.04.2010

01.05.2010

01.06.2010

01.07.2010

01.08.2010

01.09.2010

01.10.2010 звернення до суду

01.11.2010

01.12.2010

Постанова Великої Палати Верховного Суду

від 05 червня 2019 року

справа № 523/3082/14-ц
провадження № 14-243цс19

(ч. 1 ст. 559 ЦК)

Порука припиняється на підставі ч. 1 ст. 559 ЦК України за наявності факту зміни зобов'язання без згоди поручителя, внаслідок чого збільшується обсяг його відповідальності.

Збільшення вказаної відповідальності може відбутися внаслідок змін забезпеченого порукою зобов'язання, які безпосередньо спрямовані на підвищення суми кредиту, процентної ставки за користування кредитом, пені тощо або на включення опосередковано обтяжливих умов відповідальності поручителя, зокрема, шляхом скорочення строку повернення кредиту.

Аналогічні висновки: висловлений у постанові Верховного Суду України у постанові від 20 квітня 2016 року у справі № 6-2662цс15 та у постанові Верховного Суду від 04 квітня 2018 року у справі № 522/9232/14-ц (провадження № 61-1106св18), від 20 червня 2018 року у справі № 161/11866/15-ц (провадження № 61-6894св18), від 07 листопада 2018 року у справі № 203/2907/16-ц (провадження 61-9260св18).

**Постанова Об'єднаної палати Касаційного цивільного
суду**

від 20 червня 2019 року

**справа № 185/998/16-ц
провадження № 61-33766сво18**

(позов до померлої особи)

Якщо позов пред`явлено до померлої особи, то відповідно до пункту 1 частини першої статті 205 ЦПК України 2004 року, чинного на час пред`явлення позову та розгляду справи судами першої й апеляційної інстанцій, суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, так як справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Якщо правонаступництво у справі допускається, то правонаступників можна залучити тільки у випадку, коли смерть особи сталася після набуття нею статусу сторони у справі, тобто після відкриття провадження у справі. При цьому незалежно від кількості процесуальних дій, які були вчинені судами та учасниками судового процесу під час розгляду справи, суд зобов`язаний закрити провадження у справі. На такі дії суду не впливає те, що у справі беруть участь відповідачі-спадкоємці, які на час розгляду справи мають цивільну процесуальну правосуб`єктність і не заявляли клопотання про закриття провадження у справі.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до деяких законодавчих
актів України щодо відновлення
кредитування

від 03 липня 2018 року

(введено в дію 04 лютого 2019 року)

- Прикінцеві та перехідні положення
- 1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та вводиться в дію через три місяці з дня набрання чинності цим Законом.
- 2. Цей Закон застосовується до відносин, що виникли після введення його в дію, а також до відносин, що виникли до введення його в дію та продовжують існувати після введення його в дію, крім частини четвертої статті 36 Закону України "Про іпотеку", що застосовується виключно до договорів і угод, укладених після введення в дію цього Закону.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!!!